

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-036 назди
Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии
Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода (734019,
ш. Душанбе, кӯчаи Муҳаммадиев, 17/6)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Иматова Манижа Қудратовна дар мавзӯи «Таҳлили хусусиятҳои луғавӣ ва дастурии дискурси сиёсӣ аз нигоҳи тарҷума (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ)», барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) пешниҳод шудааст

Таҳқиқоти диссертатсионии Иматова Манижа Қудратовна дар мавзӯи «Таҳлили хусусиятҳои луғавӣ ва дастурии дискурси сиёсӣ аз нигоҳи тарҷума (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ)» ба яке аз самтҳои муҳимми забоншиносӣ бахшида шуда, ба рамзи ихтисоси тасдиқнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 6D.KOA.-6D021302 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ мутобиқат менамояд.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионии Иматова Манижа аз он иборат аст, ки хусусиятҳои забонии дискурси сиёсӣ дар забони тоҷикӣ ва роҳҳои тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ ҳанӯз мавриди таҳқиқи махсус қарор нагирифтаанд. Дар ҳоли ҳозир дараҷаи фаъолнокии тамосҳои забонии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ собит гаштааст ва дар ин ҷода шубҳае нест, вале сифати тарҷумаи унсурҳои забонии дискурси сиёсӣ то ба ҳол аз мадди назари касбии мутахассисони соҳа дур мондааст. Ҳамчунин, бояд тазаққур дод, ки аксари корҳои таҳқиқотии анҷомшуда дар самти муқоиса ва тарҷумаи англисӣ-тоҷикӣ анҷом дода шудаанд, дар ҳоле ки роҳу воситаҳои омтавӣ гардонидан ва ба самъи муҳотабҳои хориҷӣ расонидани кӯшишҳо ва ташаббусҳои сиёсии роҳбарияти олии кишвар, ки дар дискурси сиёсӣ бо истифода аз воҳидҳои луғавию дастурии махсус сурат мегирад, муҳимтар арзёбӣ мегардад.

Дар диссертатсияи мазкур муаллиф кӯшиш намудааст ки хусусиятҳои луғавӣ ва дастурии дискурсро дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ таҳқиқ намуда, таҳлили муқоисавии вижагиҳои луғавӣ ва дастурии дискурси сиёсӣ аз нигоҳи тарҷума таҳлил намояд.

Дар диссертатсияи мазкур маротибаи аввал масъалаҳои назариявӣ ва амалии марбут ба хусусияти забонии дискурси сиёсӣ дар забони тоҷикӣ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор мегирад. Ба мабной таҳлилу таҳқиқи муқоисавӣ дар ин кори пажӯҳишӣ роҳу воситаҳои муносиби тарҷумаи ҷумлаҳои дискурси сиёсӣ ба забони англисӣ бо тавачҷуҳ ба воҳидҳои луғавӣ ва дастурии он ва бо таъя ба мисолҳои мушаххас нишон дода шудаанд.

Хусусияти забонии дискурси сиёсӣ бо рангорангӣ ва обуранги пурғановати миллии худ дар забоншиносии тоҷик бори нахуст объекти таҳқиқ қарор мегирад ва бинобар ин, дар рафти таҳқиқ ба ҷанбаҳои забоншиносии фарҳангӣ ва хусусияти миллии мутуни сиёсӣ аз нигоҳи корбурди воҳидҳои забон тавачҷуҳи хоса зоҳир карда шудааст, ки имкони ошкор намудани умумият ва хусусияти забонҳои мавриди назарро фароҳам меорад.

Нуқтаҳои илмие, ки дар диссертатсия дар 8 банд оварда шудааст, асоснок будани мавзӯро исбот менамоянд. Муаллиф қайд намудааст, ки дискурси сиёсӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ гуногунҷанба буда, тавассути маъноии ғайриаслии вожа, фразеология, истилоҳот, воҳидҳои тифақии забон ифода гардидааст, дар тарҷумаи ибораҳои устувор, истилоҳот, калимаҳои ифодакунандаи мафҳумҳои сиёсии марбут ба созмонҳо, стратегияҳо ва иқдомҳои сиёсӣ, асосан, таҳвилҳои луғавӣ ба кор рафтаанд, ки ба воситаи тарҷумаҳои таҳтуллафзӣ, дарёфти муодили пурра ва нопурра таҷассум ёфтаанд, тарҷумаи воҳидҳои забоние, ки дар дискурси сиёсӣ истифода мешаванд, бо хусусият ва роҳу воситаҳои тарҷумаи пурраи матни сиёсӣ иртиботи қавӣ доранд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои илмии он имконоти назариявии олимони забоншинос ва тарҷумашиносро дар бахши дискурси сиёсӣ афзоиш хоҳанд дод ва дар раванди омӯзиши хусусиятҳои забонии он ҳамчун асоси илмӣ хидмат хоҳанд кард. Диссертатсияи мазкур, ҳамчунин, барои рушди минбаъдаи таҳқиқи муқоисавии дискурси сиёсӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ ва хусусияти тарҷумаи воҳидҳои забон дар дискурси сиёсӣ асосҳои илмӣ-назариявӣ фароҳам хоҳад овард. Дастовардҳои кори таҳқиқотии мазкур метавонанд ҳангоми таҳияи назарияи хусусии тарҷумаи матнҳои сиёсӣ аз забони тоҷикӣ ба забони англисӣ ва баръакс ва ҳаллу фасл намудани мушкилоти муодилнокии воҳидҳои луғавӣ ва дастурии забон мавриди истифода қарор гиранд.

Аҳамияти амалии таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки тарзу воситаҳои хоси таҳқиқи муқоисавии хусусиятҳои забонии дискурси сиёсӣ метавонанд

дар раванди омӯзиши бахши луғат ва дастури забонҳо ҳамчун маводди муфиди илмӣ-амалӣ дар мисоли забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ мавриди истифода қарор гиранд. Натиҷаҳо ва тавсияҳои амалии диссертатсия ба танзими забони дискурси сиёсии забони тоҷикӣ аз нигоҳи услуби воҳидҳои забон ва муқоисаи онҳо бо воҳидҳои забони англисӣ ва ҳамчунин, омӯзиши нозуқиҳои тарҷумаи воҳидҳои забони дискурси сиёсӣ мусоидат хоҳанд кард.

Бешубҳа, мавод ва тавсияҳои амалии кори диссертатсионии мазкур дар раванди таҳия ва гузаронидани лексияҳо оид ба забоншиносии муқоисавӣ ва тарҷумашиносӣ, тадريسӣ курсҳои махсус дар муассисаҳои гуманитарӣ барои донишҷӯёни дараҷаи бакалавр, магистрантон, докторантон (Phd) дар таҳияи рисолаҳо, ҳамчунин, таҳияи фарҳангҳои луғоти махсус, китобҳои дарсӣ, дастурҳои методӣ ва ғайра метавонанд мавриди истифода қарор гиранд.

Мавод ва нуктаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар конференсияҳои сатҳҳои гуногун дар давраи солҳои 2020-2023 ва, ҳамчунин, дар 9 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ, аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризишавандаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расидаанд.

Диссертатсия аз муқаддима, 4 боб, хулоса, рӯйхати адабиёт, замима ва 169 саҳифаи ҷопӣ иборат мебошад.

Дар муқаддима мубрамии мавзӯ, навоварии илмӣ ва дараҷаи омӯзиши он асоснок гардида, мақсад ва вазифаҳои диссертатсия, ҳамчунин объекти таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ ва амалии диссертатсия муайян шудаанд.

Боби якуми диссертатсия “Шинохт ва пажӯҳиши дискурс дар забоншиносӣ” унвон дошта, аз се зербоб иборат аст.

Дар зербоби якум муаллиф оиди ташаккули назарияи дискурс дар забоншиносии Ғарб маълумоти назариявӣ додааст.

Зербоби дуюм “Шаклгирии дискурс дар забоншиносии рус” унвон дошта, ба таҳлили омилҳои шаклгирии дискурс дар забоншиносии рус ва инкишофи он бахшида шудааст.

Дар зербоби сеюми боби мазкур суҳан дар бораи нақш ва мақоми дискурс дар забоншиносии тоҷик меравад. Зербоби мазкурро бо ақидаҳои олимони барҷастаи тоҷик ба монанди Мухторов З.М. Маъсумӣ Н., Тоҷиев Д.Т. ва дигарон асоснок намудаанд.

Зербоби чоруми боби якум таҳти унвони “Рочень ба баъзе вежагиҳои забони дискурси сиёсӣ” ба таҳлили як қатор вежагиҳои забони дискурси сиёсӣ дар умум бахшида шудааст. Дар он аввал ба моҳияти дискурс, аз ҷумла дискурси сиёсӣ муаллиф таърифҳои худро, ки дар асоси маводи назариявӣ

омӯхтаи худ тасвия намудааст, манзур месозад, чунончи: дискурс маҷмуи матнҳо дар нутқи шифоҳӣ ё хаттӣ дар мавзӯ ё соҳаи мушаххасест, ки бо тарзи баёни воқеият, услуби хос ва аз лиҳози корбурди воҳидҳои забон аз дигар маҷмуи матнҳо фарқ мекунад.

Боби дуюми диссертатсияи мазкур “**Хусусиятҳои луғавии дискурси сиёсӣ ва тарҷумаи онҳо аз забони тоҷикӣ ба забони англисӣ**” номгузорӣ шудааст. Дар ин боб хусусиятҳои луғавии дискурси сиёсӣ баррасӣ шудааст. Аз ҷумла, гуфта мешавад, ки тарҷумаи воситаҳои забони дискурси сиёсӣ бо мушкилоти луғавӣ ва дастурии (грамматикии) ин раванд робитаи зич дорад.

Зербоби якуми боби дуум “**Роҷеъ ба масъалаҳои луғавии тарҷума**” номгузорӣ шуда, ба таҳқиқи таҳвилҳои луғавӣ дар раванди тарҷума бахшида шудааст.

Зербоби дуюми боби дуум “**Таҳлили сохторӣ ва маъноии воҳидҳои фразеологӣи дискурси сиёсии забони тоҷикӣ ва ҳусни тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ**” унвон гирифта, хусусиятҳои сохторӣ ва маъноии воҳидҳои фразеологӣи хоси дискурси сиёсӣ ва тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтаанд.

Дар зербоби сеюми боби мазкур муаллифи диссертатсия барои возеҳтар гаштани мафҳуми истилоҳот фикру андешаҳои олимони соҳаро пешниҳод намуда, истилоҳҳоеро таҳлил ва баррасӣ намудааст, ки дар дискурси сиёсӣ фаровон истифода мегарданд.

Зербоби панҷуми боби дуум “**Хусусияти корбурди ибораҳои устувор дар дискурси сиёсии тоҷикӣ ва тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ**” ном гирифта, сохтор ва мансубияти ибораҳои устувори дискурси сиёсӣ дар заминаи мисолҳо ҳаллу фасл гаштааст. Дар он ҳамчунин роҳи усулҳои тарҷумаи ибораҳои устувор аз забони тоҷикӣ ба забони англисӣ нишон дода шудаанд, ба монанди:

*“Дар ҳоли ҳозир амалҳои **терроризми байналмилалӣ** ва **ифроғароӣ** пояҳои амнияти байналмилалиро заиф гардонид, сабабгори ноустувории вазъ дар минтақаҳои мухталифи ҷаҳон ва таҳдидҳо ба шаҳрвандони оддӣ мегарданд” (<http://www.president.tj>, 17.05.2019). – “Currently, **international terrorist and extremist attacks** have been weakening international security pillars, posing instability in various regions of the globe, and threatening ordinary civilians” (<http://www.president.tj/en>, 17.05.2019).*

Пайдост, ки ибора дар як шакл доим барои ифодаи як фикр истифода мешавад, калимаҳои таркибиаш дар он пурра озодии худро гум мекунад, ба ҳамдигар пайваست шуда, танҳо дар ҳамин пайвандӣ як мафҳумро ифода менамоянд.

Боби сеюми диссертатсияи мазкур **“Хусусиятҳои дастурии дискурси сиёсӣ ва ҳусни тарҷумаи онҳо тоҷикӣ ба забони англисӣ”** ном дорад. Дар он хусусиятҳои дастурии дискурси сиёсӣ ва роҳҳои интиқоли он аз забони тоҷикӣ ба забони англисӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд.

Зербоби якуми боби сеюм **“Хусусияти корбурди муҳотаб дар дискурси сиёсии тоҷикӣ ва тарҷумаи он ба забони англисӣ”** ном дорад ва ба таҳлили муҳотаб бахшида шудааст.

Зербоби дуюми боби сеюм **“Хусусияти корбурди воҳидҳои туфайлии забон дар дискурси сиёсии тоҷикӣ ва тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ”** номгузори шуда, дар он мисолҳо чунин гуруҳбандӣ ва таҳлил шудаанд. 1) калимаҳои туфайлӣ; 2) ибораҳои туфайлӣ 3) ҷумлаҳои туфайлӣ.

Зербоби сеюми боби сеюм таҳти унвони **“Хусусияти корбурди ҷонишинҳои шахсӣ ва сифат дар дискурси сиёсии тоҷикӣ ва тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ”** ба таҳлили ҷонишинҳои шахсӣ ва сифат бахшида шудааст.

Иматова Манижа қўшиш намуздааст, ки маълумотҳоро оид ба пажӯҳиши дискурс дар забоншиносӣ пешниҳод намояд ва воҳидҳои забоние, ки ба хусусиятҳои лексикӣ ва грамматикӣ дохил мешаванд, таҳлили сохторӣ ва маъноӣ созад. Инчунин, тавонистааст роҳҳои тарҷумаи дискурсро аз забони тоҷикӣ ба забони англисӣ муайян намояд. Дар ҳақиқат ҳам хулосаи диссертатсия дар 15 банд хело дақиқ, возеҳ ва асоснок иброз ёфтаанд.

Тавсияҳои муаллифи диссертатсия оиди истифодаи амалии натиҷаҳо дар 15 банд пешниҳод шудааст, ки ба масъалаҳои забоншиносӣ ва тарҷумашиносии тоҷикӣ аз лиҳози вежагиҳои луғавӣ ва дастурии дискурси сиёсӣ ва тарҷумаи онҳо аз забони тоҷикӣ ба забони англисӣ равшанӣ меандозад.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 9 мақола, аз ҷумла, 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 5 мақола дар маҷмуаҳои гуногуни илмӣ дарҷ гардидаанд.

Бо вучуди дастоварду муваффақиятҳо дар таҳқиқоти диссертатсионӣ баъзе камбудихо ба назар мерасанд:

1. Агарчи дар боби якум муаллифи диссертатсия мафҳуми истилоҳи дискурсро хело возеҳ мавриди барраси қарор дода бошад ҳам, лекин барои боз ҳам ҷолибтар шудани ин истилоҳи муосир ва барои манфиати кор беҳтар мешуд муаллиф ягон-ягон мисол меовард.
2. Ҳарчанд матни русии автореферат бо матни тоҷикӣ пурра мувофиқат намояд ҳам, аммо каме таҳрирталаб буда, дар он қоидаҳои дастурӣ ва имлоӣ баъзан сарфи назар шудаанд.
3. Дар автореферати диссертатсия ғалатҳои техникӣ ба назар мерасанд.

Мавриди зикр аст, ки камбудихои мазкур характери тавсиявӣ дошта, мазмуну муҳтаво ва арзиши илмии кори диссертатсиониро коста намекунанд ва дар сурати ислоҳи онҳо қимати кор боз ҳам хубтар хоҳад шуд.

Автореферати диссертатсия бо забонҳои тоҷикӣ ва русӣ мазмуну мундариҷаи корро пурра инъикос намуда, ба талабот ҷавобгӯ аст.

Дар умум, таҳқиқоти диссертатсионии **Иматова Манижа Қудратовна дар мавзӯи «Таҳлили хусусиятҳои луғавӣ ва дастурии дискурси сиёсӣ аз нигоҳи тарҷума (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ)»** кори илмии баанҷомрасида буда, ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 ба тасвиб расидааст, ҷавобгӯ аст ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D021302 – Забоншиносӣ (6D021300 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) мебошад.

Муқарриз: номзади илми филология,
муаллими калони кафедраи забонҳои
Донишгоҳи техникаи Тоҷикистон ба номи

М.Осимӣ

Камолова Гулрухсор Рустамовна

Имзои Г.Р. Камолова, ро тасдиқ мекунам:

Сардори шӯъбаи кадрҳо ва корҳои
махсуси ДТТ ба номи академик М.С.Осимӣ

Қодирзода Н.Ҳ.

Нишонӣ: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони академикҳо Раҷабовҳо 10
E-mail: gulrukhsor@inbox.ru
Тел: 919941221

« 12 » сентябрь соли 2023